

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De modo exordij. An debeat esse argumentosum, & floridum. Capvt VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

προδοσίαν, ἄξιον ἢ κολάσαι τέτορον, οὐχ ἤμισα δὲ καὶ διὰ τὰ νῦν αὐτῶ γεγονήματα, δὲ ἄμφοτέρων ἐκαταλείπεται κέρδιον, ἐπαυμένων μὲν ἀγαθῶν κακισμένων δὲ πονηρῶν.

Antea quidem (viri Athenienses) & propter vitæ flagitia, & ob crimen proditionis, haud mediocri supplicio dignus erat hic Demades, nunc autem vel maximè, postquam recenti facinore damnum huic civitati, & dedecus sempiternum inulfit.

Hoc rursus exordium in tres formas diuidit Hermogenes, sed leui fundamento.

Sex exordiorum fontes.

Itaque ommissis tot Rhetorum cõmentis, & nominibus, puto exordia rectè ad sex capita posse reduci.

Exordium ab adiunctis.

Primum locum obtinent ea, quæ sumuntur ab adiunctis, quorum seges vberissima est, & multiplex, quot genera personarum, conditionum, locorum, temporum, causarum, modorum, in quibus infinita est varietas, tot nascuntur exordia.

Exordium ab expositione sibi.

Secundum ea, quæ sunt à simplici, & rotunda expositione rei, seu consilij, quod suscepit orator, idque sine fuce, & calamistris. Ut causâ, hæc agitur cõtra sacrilegum, &cæt. Elis beata ciuitas à me commendatur.

Exordium ex visceribus rei quid.

Tertium ea, quæ à visceribus rei, hoc est, internis & principijs sumuntur, ut cum, quis vituperandum Philippum sibi proponens, orditur ab hoc communi theoremate. Necessariam esse virtutis laudem, & vitij vituperium, quod ex viroque ciuitati non mediocris creetur utilitas.

Tale exordium Aphthonij Sophista:

Οὔτε τὴν ἀρετὴν ἐπαυμένων χωρὶς, οὔτε τὴν κακίαν ἐξ ἄφροσύνης καταλείπει, ὅτι καὶ διὰ ἀμφοτέρων ἐκαταλείπεται κέρδιον, ἐπαυμένων μὲν ἀγαθῶν κακισμένων δὲ πονηρῶν.

Exordia ab exemplis.

Quartum, quæ sumuntur ab exemplis, parabolis, iconibus, fabulis, prouerbij, apophtegmatibus, &cæt. quæ plus habent pompæ, & circuitionis: nos inferius exempla afferemus.

Exordium ab inuocatione sibi pro.

Quintum, quæ ab inuocatione, quale est exordium orationis de corona apud Demosthenem, & Ciceronis, pro Muræna.

Sextum denique, quæ ducuntur ex abru-

ptis; que ut magis calida sunt & incensa, peculiaremque habent modum, ita peculiarem merentur locum. Ad hæc capita omnia, vel saltè præcipua, reduci posse existimo. Sed de istis posthac fusius in exemplis.

De modo exordij.

An debeat esse argumentosum, & floridum.

CAPVT VIII.

Omnia ab exordio probationem remoueri nonnulli Rhetores volunt: Alioquin quomodo (inquiunt) à confirmatione discernetur exordium si præter rationem suam argumentari, & probare nitatur. Deinde cum ad probationem mentes auditorum comparare debeat, ipsum constar multa, eaque industriorum oratorum exordia, iacta quædam habere probationum fundamenta, & sparsa veluti rationum vestigia, quæ deinde sensim latius manant incrementis. Quamobrem in hac quaestione, & exordia, & argumenta, ut permagna sunt, atque illustri varietate, longè diffingenda esse videntur. Si exordia sunt ducta à circumstantijs rerum, ijsque ad causam non adeo pertinentibus, sed tantum ornatus, & excursionis gratia, ea aut plurimum præmia nihil continent argumentosum. Si verò tertij generis sint exordia, quæ à rerum visceribus, & internis veluti principijs ducuntur, recipiunt argumenta non quidem omnia, sed ea maximè, quæ sunt à genere, ita enim grauius, & liquidius influunt. Sic dicitur contra adulteram exorditur à fœditate adulterij, & laude castitatis, quo fit ut simul præparet animos, simul etiam causam fulciar, & ad orationem commodius delabatur. Hoc opinor voluit Quintilianus cum præcepit ne exordium sit argumentosum nimis, ut confirmatio. Nec profus sine argumentationibus ut est narratio.

Exordium nec debet esse argumentosum, nec profus sine argumentatione.

Quintilianus 6. 1.

Quo citius bene sit exordium.

Quod ad characterem attinet, simplici cultu exordia esse debere contendunt: & id quidem rectè, si præsertim generis iudicialis, aut etiam deliberatiui ratio habeatur, in quibus nimis compta, pro suspectis solent esse exordia. Quis enim ineptum non putet, si cum totum orationis genus sobrium, & graue esse debeat, initium fuce, & pigmentis sit delibutum. Neque tamen esse oportet nimis grandia, & austerâ, sed quod eruditè no. at Halicarnassensis.

De exordiorum communibus praecipis.

CAPVT IX.

Curare igitur oportet in grandi praefertim oratione aditus honestos, vt in Basilicis praecleara vestibula: sed tamen est in ijs plerumque elaborandis difficultas, vt expeditius sit orationis exitum inuenire, quam principium: Ego nullam faciens syluescentium preceptorum congeriem, primū explicare pauca, & necessaria de exordio subijcio, mox nostro more περιπατητικῶν exempla praecceptorum rationibus subiungo.

In exordio considero nomen, definitionem, diuisionem, partes, vitia, virtutes, & tractationem.

Exordium dictum est metaphora ducta a Textoribus, Procemium a Citharœdis, vt testatur Magnus Aurelius Cassiodorus in compendio Rhetoricæ. σίμη (inquit) cantus est, & Citharœdi pauca illa, quae antequam legitimum certamen inchoent, emerendi gratia canunt, procemium nominarunt. Oratores quoque ea, quae prius ordiuntur orationis causa, ad conciliandos sibi iudicum animos praeloquuntur, procemij appellatione signarunt.

Exordium (inquit Cicero) est principium orationis, per quod animus auditoris, vel iudicis constituitur, vel apparatur ad audiendum.

Eius duo facit genera, procemium, & Ephodon siue insinuationem.

Procemium est apertum principium.

Ephodos est subdolum initium, occultius irrepens in animos iudicis (inquit Fortunatianus.) Sed de hac exordiorum diuisione plenius antea dictum est.

Partes exordij nonnulli quatuor asserunt, quamquam istud vbique non obseruetur. Notatur tamen plerumque Expositio, Ratio, Redditio, & Comprobatio. Expositio est oratio rem indicans, vt *neminem vestrum latet (Quirites) quanta mala Carthaginienses propter vestigalium magnitudinem patiantur.* Ratio est causa quae redditur expositionis, vt. *Neque enim res ita parua est, vt latere possit.* Redditio est breuis assumptio, seu complexio eius, quod expositione, & ratione conficitur. *Vos autem decet Quirites pro gloria, & laude vestri nominis tributa miseri diminueret.*

H b 2 Com.

Exordia & aditus honesti. Apsinua Rhetor Gracius multas habet maxime de exordijs iudicialibus praecceptorū minutas, quas videre licet Rhetor. Grac. p. 682. Exordij nomen, & definitio. Cassiodorus in Rhetorica compendio.

Plinius in libro περὶ ἀρμοδιότητος de uirtute plus habere suauitatis, quam maiestatis, ne nimia grauitate, quos conciliatos esse volumus, auocent auditores. At verò in orationibus exornatiuis, quae non ad suasionem, sed delectationem instituuntur, longè alia ratio, & vehementer errant, qui haec genera vna ratione praecipiti complectuntur. Oportet enim haec proemia compta esse, florida, veneribus, & gratijs pullulantia, quanquam nolim esse aliquid, aut translatum audacius, aut ab obsoleta vetustate, aut poetica licentia sumptum. Nondum enim recepti sumus, & custodit nos recens audientium intentio: magis conciliatis animis, & iam calentibus haec libertas, si modo vnaquam toleranda est, feretur alacrius.

Quint. l. 4.

Exordium ceteris partibus recte insuendum.

Exordiorū locos communes habebant antiqui Oratores.

De gloria librum ad te misi, & in eo procemium, id est, quod in academico tertio. Id euenit ob eam rem, quod habeo volumen procemiorum, ex eo eligere soleo cum aliquod σὺγγράμμα in te tui. Itaque iam in Tusculano, qui non meminisses me ab usum isto procemio, conieci idem in cum librum, quem tibi misi. Cum autem in nauī legerem academicos, agnouī erratum meum. Itaque statim nouum procemium exaravi, & tibi misi, tu illud desecabis, & hoc agglutinabis.

Cicero habuit uoluntatem exordiorum.

Exordia adscititia.

Hoc qui faciunt pueri, sine iudicio ex alijs authoribus exordia, male suis tyrocinijs aptantes persape corpori equino, humanum caput coguntur adtexere. Iam ad praeccepta magis familiaria, & exempla deueniamus.

Partes exordij.